

Powtórka przed humanem...

LEKTURY

Uwaga! Nie przypominamy tu wszystkich gimnazjalnych lektur, jakie zebrane są w podstawie programowej. To wskazówki, w jaki sposób przygotować się do egzaminu, pamiętając jedynie... część lektur 😊

1. Jak powtórzyć lektury?

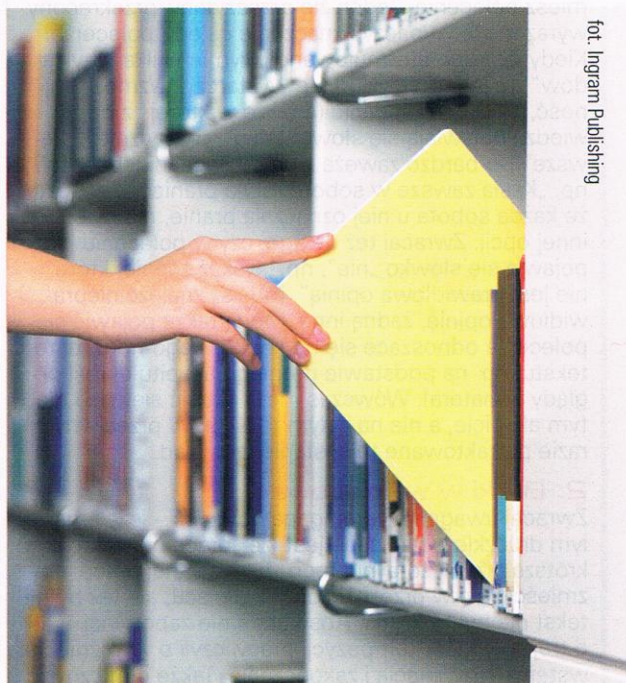
Wybierz pięć, sześć lektur gimnazjalnych. Takich, które dobrze wspominasz, bez trudu sobie przypomnisz, rozumiesz ich treść. Najlepiej, aby reprezentowały odmienne gatunki literackie i różne epoki. Każdą z tych lektur „rozpracuj” według punktów, które tu podajemy. Staraj się na jak największą liczbę pytań odpowiadać samemu, z pamięci, nie przeszukuj wszelkich źródeł, opracowań. Na pewno sporo pamiętasz. Na niektóre punkty odpowiesz jednym słowem, na inne potrzebujesz kilku zdań. Ale formułuj je samodzielnie! Tylko w ten sposób zapamiętasz, co piszesz. Jeśli wolisz stworzyć mapę myśli albo wykres, zamiast punktów – nie ma sprawy.

Do dzieła! Wybieraj swoje lektury i opracuj każdą z nich.

- Autor:
- Tytuł:
- Czas i miejsce akcji:
- Epoka, w której dzieło powstało:
- Gatunek literacki:
- Rodzaj narracji:
- Główny temat:
- Przesłanie:
- Bohater/bohaterowie:
- Czy się zmienił? Jeśli tak, to dlaczego?
- Komu byś ją polecił?
- Cytat do zapamiętania:
- W jakich tematach można wykorzystać wiedzę o tej lekturze?

2. Skorzystaj z naszych przykładów

Według punktów opracowaliśmy pięć lektur. Wybraliśmy te, które większość gimnazjalistów dobrze zna, rozumie i lubi. A jednocześnie są to utwory bardzo bogate w mądre treści – idealne do wykorzystania podczas pisania wypracowania.

fot. Ingram Publishing

Autor: Ernest Hemingway

Tytuł: *Stary człowiek i morze*

Czas i miejsce akcji: lata 40. XX wieku. Akcja trwa trzy dni. Wioska rybacka nad Zatoką Meksykańską (Kuba).

Epoka, w której dzieło powstało: literatura XX wieku

Gatunek literacki: opowiadanie

Rodzaj narracji: narracja trzecioosobowa, narrator wszechwiedzący.

Główny temat: samotna walka starego rybaka z ogromnym marlinem

Przesłanie: „Człowieka można zniszczyć, ale nie można go pokonać.” Życie ludzkie pełne jest klęsk i zwycięstw. Ważne jest, aby zawsze godnie walczyć, pokonywać swoje słabości i przeciwności losu. Niezależnie od sytuacji człowiek powinien mieć nadzieję na lepsze jutro, starać się poprawić swój los, nie poddawać się.

Bohater/bohaterowie:

- **Santiago** – stary, samotny rybak, przez całe życie związany z morzem. Wyrwały i silny psychicznie, nie poddaje się, nie narzeka na swój los. Cechuje go pokora wobec świata i ogromny szacunek dla przyrody. Jest typowym dla twórczości

Hemingwaya typem bohatera twardego, pokonującego trudności i przeciwności losu oraz walczącego do końca.

- **Manolin** – kilkunastoletni chłopiec, pomocnik i przyjaciel Santiago, bohater drugoplanowy.

Czy się zmienił? Jeśli tak, to dlaczego?

Santiago nie zmienia się. Mimo wycieńczającej walki z marlinem nadal chce być rybakiem, kocha to, co robi.

Komu byś ją polecił?

Każdemu, nie tylko młodzieży szkolnej. Ta lektura jest znana na całym świecie. Doskonała dla osób, które potrzebują pokrzepiającej, mądrej opowieści, która będzie pretekstem do rozmyślań o tym, co jest najważniejsze w życiu, jakimi wartościami powinniśmy się kierować.

Cytat do zapamiętania:

- „Człowiek nie jest stworzony do klęski. Człowieka można zniszczyć, ale nie pokonać.”
- „Nikt nie powinien zostawać sam na starość. Ale to nieuniknione.”
- „Głupio jest nie mieć nadziei.”

W jakich tematach można wykorzystać wiedzę o tej lekturze?

- Siła charakteru.
- Samotność.
- Starość jako etap życia, w którym słabość fizyczna wynagrodzona jest doświadczeniem, mądrością, cierpliwością.
- Związek człowieka z naturą, jego słabość wobec potęgi żywiołu.

Autor: Adam Mickiewicz

Tytuł: *Dziady, cz. II*

Czas i miejsce akcji: wiek XIX, gdzieś na Litwie, kaplica cmentarna, jesienna noc.

Epoka, w której dzieło powstało: romantyzm

Gatunek literacki: dramat romantyczny

Rodzaj narracji: to dramat, a zatem wypowiadają się bohaterowie, a uwagi autora zawarte są w didaskaliach.

Główny temat: pradawny obrzęd dziadów, ludowe wierzenia, związek ludzi ze światem duchów, moralne nauki wynikające z przywołania duchów.

Przesłanie: Życie człowieka (a zwłaszcza prostego, ubogiego) nie jest łatwe. Często pełne jest cierpienia, za które potem otrzymuje się nagrodę w niebie. Im ktoś bardziej cierpi (niezasłużenie), tym większym szczęściem będzie się cieszył po śmierci. Najważniejszą wartością w życiu człowieka jest praca. Kto ciężko pracuje, ten po śmierci odpoczywa w niebie. Zło zawsze zostanie ukarane. Jeśli nie w życiu na ziemi, to na pewno po śmierci. To właśnie spotkało złego pana. Nie można żyć, krzywdząc innych ludzi. Nie można żyć bez kontaktów z innymi ludźmi, nie można być obojętnym na swoje otoczenie. Aby prawdziwie żyć, trzeba kochać. Miłość jest największym i najbardziej wartościowym uczuciem. Bez miłości życie jest niepełne.

Bohater/bohaterowie:

- **Guślarz** – przewodnik grupy, znający zaklęcia i obyczaje. W imieniu wieśniaków wywołuje duchy i rozmawia z nimi.
- **Chór** – grupa wieśniaków. Najprawdopodobniej nie pierwszy raz biorą udział w obrzędzie dziadów, ale nadal czują ogromny respekt przed duchami.
- **Duchy**
Duchy lekkie – dzieci Józio i Rózia (wśród wiejskiej gromady znajduje się ich matka).
Duch ciężki – Widmo złego pana.
Duch średni – Zosia, mieszkanka tej wsi, piękna pasterka.

Czy się zmienił/zmienili? Jeśli tak, to dlaczego?

Wieśniacy z Guślarzem mogą pomóc jedynie duchom dzieci – ich grzechy były lekkie, a zatem zasłużyły już na zbawienie. Duch Zosi jeszcze musi pocierpieć, natomiast dla Widma złego pana nie ma żadnej nadziei – zawsze będzie cierpiał katusze za zło, które wyrządził za życia.

Komu byś ją polecił?

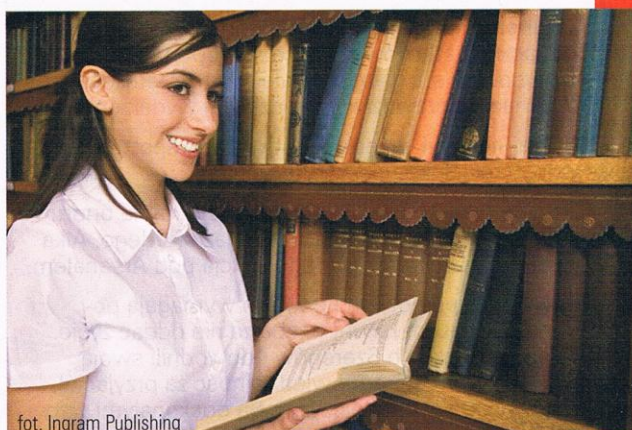
Osobom chcącym poznać ciekawą tradycję, klimat romantycznych opowieści, interesującym się folklorem. Osobom szukającym świetnego dramatu do wystawienia na scenie (daje ogromne możliwości adaptacyjne, różne możliwości choreograficzne, scenograficzne). Tym, którzy szukają odpowiedzi na pytanie, jak żyć, czym się kierować w życiu.

Cytat do zapamiętania:

- „Ciemno wszędzie, głucho wszędzie – co to będzie, co to będzie?”
- „Kto nie dozna goryczy ni razu, ten nie dozna słodyczy w niebie.”
- „Bo kto nie był ni razu człowiekiem, temu człowiek nic nie pomoże.”
- „Kto nie dotknął ziemi ni razu, ten nigdy nie może być w niebie.”

W jakich tematach można wykorzystać wiedzę o tej lekturze?

- Folklor, tradycja, obrzędy.
- Fantastyka, wierzenia, świat duchów.
- Moralność, prawa, jakimi powinni kierować się ludzie.
- Wina i kara, sprawiedliwość.

fot. Ingram Publishing

Autor: Aleksander Kamiński

Tytuł: *Kamienie na szaniec*

Jest nawiązaniem do wiersza Juliusza Słowackiego *Testament mój*.

Harcerze z Szarych Szeregów są jak kamienie rzucone na szaniec (barykada, wał obronny), ofiara składana w imię odzyskania wolności. Na śmierć idą odważnie, wiedzą, że warto poświęcić życie dla ojczyzny.

Czas i miejsce akcji: 1939–1943 r. Warszawa i jej okolice.

Epoka, w której dzieło powstało: literatura XX wieku

Gatunek literacki: powieść/reportaż – utwór niejednoznaczny gatunkowo, ma cechy reportażu, powieści, wspomnień, gawędy. Należy do literatury faktu (opowiada o prawdziwych ludziach i wydarzeniach).

Rodzaj narracji: trzecioosobowy, ale reporterski sposób relacjonowania wydarzeń.

Główny temat: działalność członków ruchu oporu w ramach Małego Sabotażu, przyjaźń Rudego, Alka i Zośki, aresztowanie Rudego i akcja pod Arsenalem.

Przesłanie: patriotyzm i przyjaźń wymagają poświęceń, czasem nawet trzeba za nie oddać życie. Harcerze z Szarych Szeregów udowodnili swoją ogromną odwagę, odpowiedzialność za przyjaciół, lojalność i miłość do ojczyzny. Są doskonałymi wzo-

rami do naśladowania, aktualnymi także dla współczesnej młodzieży.

Bohater/bohaterowie:

■ **Rudy** (Jan Bytnar), **Alek** (Aleksy Dawidowski), **Zośka** (Tadeusz Zawadzki) – harcerze z Szarych Szeregów, członkowie Wawra, absolwenci liceum Batorego. Mieli po dwadzieścia kilka lat, gdy walczyli z okupantem w ramach Małego Sabotażu. Przyjaciele, odpowiedzialni, lojalni, niezwykle odważni, patrioci.

Czy się zmienił/zmienili? Jeśli tak, to dlaczego?

Wojna i niemiecka okupacja sprawiła, że pełni radości chłopcy zmieniają się w walecznych mężczyzn, gotowych umrzeć za swoje ideały. Momentem szczególnie ważnym jest aresztowanie Rudego (udowadnia niezwykłą siłę charakteru) i akcja pod Arsenalem – dowód wielkiej przyjaźni i odwagi.

Komu byś ją polecił?

Szpecially młodym ludziom, dla których patriotyzm jest nieco mglistym pojęciem, a wojna wydaje się czymś bardzo odległym. Na pewno powinni tę książkę poznać wszyscy harcerze, bo to dla nich doskonały wzór.

Cytat do zapamiętania:

„Opowieść o wspaniałych ideałach braterstwa i służby, o ludziach, którzy potrafią pięknie umierać i pięknie żyć.” W lekturze pojawia się też dużo pojęć związanych z ruchem oporu – Mały Sabotaż, dywersja, Szare Szeregi, kociot, łapanka, kotwica (znak Polski Walczącej).

W jakich tematach można wykorzystać wiedzę o tej lekturze?

- Młodość, przyjaźń, odpowiedzialność, ideały.
- Patriotyzm, wojna.
- Historia, także historia miasta – Warszawy.

Autor: Juliusz Słowacki

Tytuł: *Balladyna*

Czas i miejsce akcji: Czasy jeszcze przed początkiem państwa polskiego (Pustelnik to prawdopodobnie legendarny król Popiel III). Okolice jeziora Gopło, czyli niedaleko Gniezna (pierwszej stolicy państwa polskiego).

Epoka, w której dzieło powstało: romantyzm

Gatunek literacki: tragedia

Rodzaj narracji: jest tekst główny, czyli wypowiedzi postaci, i tekst poboczny (didaskalia), w którym zawarte są informacje na temat zachowania, wyglądu postaci, wystroju sceny. Nie ma narratora.

Główny temat: fantastyczna opowieść o tajemniczej zbrodni, ale przede wszystkim doskonałe studium psychiki wielkiej zbrodniarki.

Przesłanie: Władza oparta na zbrodniach i krzywdach innych ludzi musi zostać obalona. Zbrodnia zawsze zostanie ukarana – nawet jeżeli czasem potrzeba do tego aż nadprzyrodzonej interwencji (*Balladyna* ginie od uderzenia pioruna). Siły przyrody stają często w obronie słabych, krzywdzonych.

Bohater/bohaterowie:

- **Balladyna** – główna bohaterka; córka ubogiej wdowy; rozpieszczana i faworyzowana przez matkę; bezwzględnie dążąca do władzy; ukochana Grabca; żona Kirkora; kochanka Kostryna.
- **Alina** – młodsza siostra Balladyny, zamordowana przez nią podczas zbierania malin.
- **Wdowa** – stara matka Balladyny i Aliny; wygnana z zamku; oślepiąca przez piorun; ginie na torturach, nie chcąc wyjawić imienia złej córki.
- **Kirkor** – bogaty książę; szukał za radą pustelnika ubogiej, wiejskiej dziewczyny na żonę; starał się przywrócić gnieźnieński tron dla prawowitego władcy – Popiela III (Pustelnika); ginie w walce z wojskiem Balladyny i Kostryna.
- **Pustelnik** – król Popiel III; zrzucony z tronu i wygnany z zamku przez swojego brata, ofiara Balladyny.
- **Grabiec** – kochanek Balladyny i obiekt uczuć Goplany; we śnie zabity przez Balladynę.
- **Postacie fantastyczne:** Goplana – rusalka, królowa jeziora Gopła. Skierka i Chochlik – studzy Goplany.

Czy się zmienić/zmienili? Jeśli tak, to dlaczego?

Zmienia się Balladyna – ale na gorsze. Z ambitnej, nieczulej dziewczyny staje się bezwzględna, okrutna morderczynią, która nie cofnie się przed niczym – zbrodnią, podstępem, kłamstwem, aby osiągnąć zamierzony cel.

Komu byś ją polecił?

Osobom szukającym świetnego dramatu do wystawienia na scenie (daje ogromne możliwości adaptacyjne, różne możliwości choreograficzne, scenograficzne). Osobom lubiącym niezwykłe, fantastyczne, lekko bajkowe klimaty, a jednocześnie mroczne historie o zbrodniach, tajemniczych zdarzeniach, znakach.

W jakich tematach można wykorzystać wiedzę o tej lekturze?

- Folklor, tradycja, obrzędy, historia, legendy.
- Fantastyka, wierzenia, świat duchów.
- Moralność, prawa, jakimi powinni kierować się ludzie.
- Wina i kara, sprawiedliwość.
- Władza, ambicje władców.
- Rodzina, konflikty w rodzinie.

Autor: Antoine de Saint-Exupéry

Tytuł: *Mały Książę*

Czas i miejsce akcji: Akcja utworu trwa osiem dni, fabuła obejmuje jeden rok z życia Małego Księcia, poświęcony wędrówkom po różnych planetach i Ziemi, na której spotyka Pilota. **Miejsce** – Ziemia, pustynna Sahara, gdzie Mały Książę wylądował po swoich międzyplanetarnych podróżach. A także planeta B612 (stamtąd przybył Mały Książę) oraz planety: Króla, Próżnego, Pijaka, Bankiera, Latarnika, Geografa.

Epoka, w której dzieło powstało: literatura XX wieku

Gatunek literacki: utwór określany mianem baśni, powiastki filozoficznej i przypowieści. Z pewnością należy do epiki.

Rodzaj narracji: pierwszoosobowa, narratorem jest Pilot, który opowiada o swoim niezwykłym spotkaniu z Małym Księciem.

Główny temat: podróż Małego Księcia, mieszkańca małej planety B612.

Przesłanie: życie bez miłości, przyjaźni, bliskości drugiej osoby nie ma sensu, jest puste. Choć miłość czasem oznacza smutek, cierpienie, tęsknotę, to jednak jest najważniejszym uczuciem. Dzieci lepiej postrzegają i rozumieją świat niż dorośli, bo kierują się uczuciami i wyobraźnią. Dorośli są skupieni na robieniu kariery, zarabianiu pieniędzy.

Bohater/bohaterowie:

- **Narrator** – Pilot. Opowiada o niezwykłym spotkaniu z Małym Księciem. To niezwykły dorosły, którego udało się zachować wrażliwość dziecka.
- **Mały Książę** – pochodzi ze świata baśniowego, mieszkaniec asteroidy B 612. Miły, prostoduszny, szczerzy, otwarty i tolerancyjny, ciekawy świata – jak każde dziecko.
- **Róża** – wielka miłość Małego Księcia, samotnie rosnąca na jego planecie.
- **Bohaterowie drugoplanowi** – Lis, Żmija, a także mieszkańcy odwiedzanych planet: Król, Próżny, Pijak, Bankier, Latarnik, Geograf.

Czy się zmienić/zmienili? Jeśli tak, to dlaczego?

Mały Książę wiele się nauczył podczas swojej podróży – przekonał się, że najbardziej kocha Różę, że jest ona dla niego wyjątkowa. Poznał wartość przyjaźni i odpowiedzialność za nią. Ujrzał ludzkie wady i słabości. Zdobył się na odwagę, aby w bolesny sposób powrócić do swojej Róży.

Komu byś ją polecił?

Absolutnie każdemu! Opowieść doskonała i dla dzieci, i dla dorosłych. Jest w niej wszystko to, co najważniejsze dla człowieka – jego pragnienia, samotność, poszukiwania. A postać Małego Księcia, który kochał Różę i oswoił Lisa, jest jedną z ważniejszych postaci w literaturze. Lektura jest też niezwykle łatwa w czytaniu, język prosty, większość wydań ozdobiona rysunkami autora. Kopalnia mądrych myśli i cytatów!

Cytat do zapamiętania:

- „Ale jeżeli mnie oswoisz, staniemy się sobie potrzebni. Wtedy będziesz dla mnie jedynym na świecie i ja będę dla ciebie jedynym na całym świecie...”
- „Dobrze widzi się tylko sercem. Najważniejsze jest niewidoczne dla oczu.”
- „Ludzie mają zbyt mało czasu, aby cokolwiek poznać. Kupują w sklepach rzeczy gotowe. A ponieważ nie mają magazynów z przyjaciółmi, więc ludzie nie mają przyjaciół.”

W jakich tematach można wykorzystać wiedzę o tej lekturze?

- Świat dzieci i dorosłych.
- Marzenia, przyjaźń, miłość, odpowiedzialność za drugą osobę.
- Podróż, poznawanie ludzi i miejsc.
- Typy ludzkie, słabości, wady, samotność, potrzeba kontaktu z drugim człowiekiem.